

Ontwerp Uitvoeringskader Waddenfonds
2021 – 2027

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. De governance van het Waddengebied	6
3. Hoe werkt het Waddenfonds	8
3.1 Majeure projecten.....	8
3.2 Thematische subsidieregeling	8
3.3 BLI	8
3.4 Uitwerking	9
3.5 Duurzame kennishuishouding	10
3.6 Beschikbare financiën.....	10
4. Doelen en uitgangspunten	11
4.1 Hoofddoelen.....	11
4.2 Doelspecificatie	11
4.3 Werkwijze	15
4.4 Uitgangspunten	16
4.5 Kernwaarden	18
5. Uitvoeringskader – majeure	20
5.1 Aanpak.....	20
5.2 Programmering Investeringskader en rol Waddenfonds.....	20
5.3 Verwerking uitkomst MTR & evaluatie Waddenfonds.....	22
5.4 Financiële kaderstelling.....	22
6. Thematische openstellingen	23
6.1 Structuur.....	23
6.2 Thema-indeling.....	23
6.3 Programmering.....	23
6.4 Financieel kader.....	24
7. Budget Lokale Innovaties	25
7.1 Financieel kader.....	25
8. Verantwoording.....	26
8.1 Verantwoording op projectniveau	26
8.2 Verantwoording op programmaniveau.....	26
9. Kennis	27
10. Monitoring en evaluatie	28
10.1 Monitoring.....	28
10.2 Evaluatie	28
11. Communicatie & looptijd Waddenfonds.....	29

11.1 Communicatie	29
11.2 Looptijd Waddenfonds	29
12. Verantwoording proces	30

1. Inleiding

Het Waddengebied is een uniek gebied. Het grootste natuur- en werelderfgoedgebied van Nederland. Een gebied dat tien procent van Nederland omvat en ongekennde natuurwaarden heeft. Het gebied combineert deze natuurwaarden met een bijzondere economische dynamiek van meerdere havens en meer dan een miljoen toeristen die jaarlijks het gebied bezoeken. Een gebied dat zich kenmerkt door rust, ruimte, openheid, dynamische natuur en sterke economische sectoren zoals de energiesector, toerisme en landbouw.

Het Waddenfonds is in 2006 opgericht voor de financiering van extra investeringen in het Waddengebied, gericht op bescherming van de natuur, het behoud van het unieke open landschap en een duurzame economische ontwikkeling van het gebied.

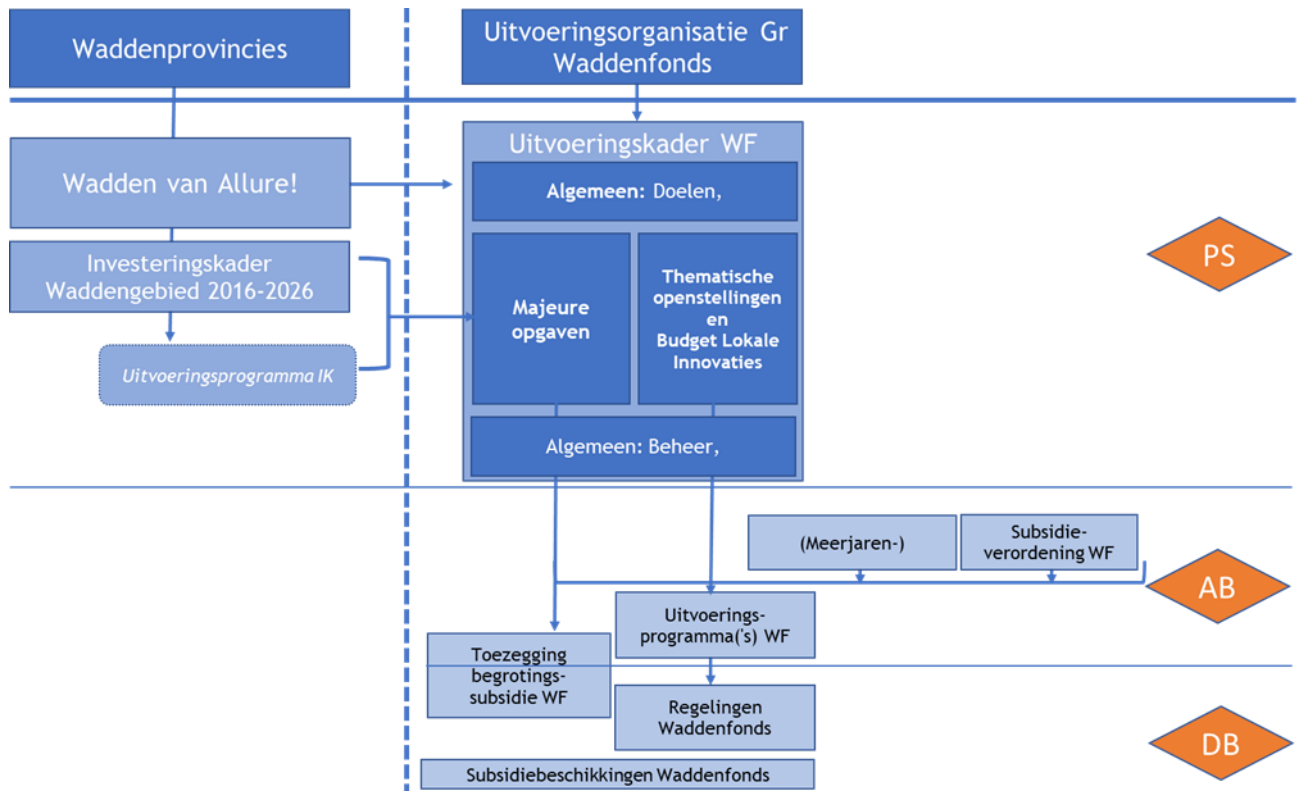
Het Waddenfonds kent vier doelstellingen:

- A. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied;
- B. Het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;
- C. Een duurzaam economische ontwikkeling in het Waddengebied dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het Waddengebied en de direct aangrenzende gebieden;
- D. Het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied.

In 2011 is middels het bestuursakkoord decentralisatie Waddenfonds de verantwoordelijkheid ondergebracht bij de drie Waddenprovincies. In dit bestuursakkoord zijn de vier hoofddoelstellingen opgenomen en ook de afspraak dat de financiële verdeling verdeeld moet worden over 50% ecologie en 50% economie. Dit bestuursakkoord is leidend voor alle werkzaamheden die het Waddenfonds uitvoert. In dit Uitvoeringskader zijn deze afspraken ook 1-op-1 overgenomen. De drie provincies hebben voor de uitvoering van het bestuursakkoord een Gemeenschappelijke Regeling opgericht. Deze is in werking getreden op 9 juni 2012. Vanuit de Gemeenschappelijke Regeling is het Pionierprogramma (2012-2013) opgesteld. Dit programma is opgevolgd door het door de drie Waddenprovincies ontwikkelde Waddenvisie genaamd 'Wadden van allure!' In zowel het Pionierprogramma als in Wadden van Allure werd gewerkt met een aantal thema's en speerpunten. Deze thema's en speerpunten zijn geactualiseerd en verder uitgewerkt in het Uitvoeringsplan voor de periode 2014-2017. Dit Uitvoeringsplan 2014-2017 heeft invulling gegeven aan de ambities tot 2030 en aan de speerpunten van beleid in de Waddenvisie 'Wadden van allure!'. Deze plannen zijn vertaald naar het Uitvoeringskader Waddenfonds 2017-2026. De speerpunten zoals ze geformuleerd zijn in Wadden van allure! zijn verder uitgewerkt en geconcretiseerd in de doelspecificaties van dit Uitvoeringskader.

Dit Uitvoeringskader heeft de afgelopen jaren gediend als basis voor het handelen van het Waddenfonds, na vaststelling door Provinciale Staten van Noord-Holland, Fryslân en Groningen. Het Uitvoeringskader gaf aan dat eind 2021 een midterm review (MTR) van het Waddenfonds zou worden uitgevoerd, parallel aan die van het Investeringskader Waddengebied (IKW). Mede op verzoek van de Kwaliteitscommissie¹ van het Waddenfonds is ervoor gekozen om deze evaluatie naar voren te halen naar 2020. De MTR van het IKW is tegelijkertijd gehouden. Ook is er gestart met de herijking van het Uitvoeringskader Waddenfonds en de uitwerking daarvan in het Uitvoeringsprogramma. De uitkomsten van de evaluaties en de herijking zijn verwerkt in het voorliggende Uitvoeringskader.

¹ Het Waddenfonds heeft een onafhankelijke kwaliteitscommissie, die op verzoek van de Tweede Kamer is ingesteld. De kwaliteitscommissie houdt toezicht op de onafhankelijke deskundigheid en de kwaliteit van het Waddenfonds. De commissie geeft zowel gevraagd als ongevraagd advies aan het dagelijks en algemeen bestuur.

Uitvoeringskader Waddenfonds 2021-2027

Het Uitvoeringskader 2021-2027 vervangt het Uitvoeringskader 2017-2026. Het is op onderdelen aangepast naar aanleiding van de evaluatie van het Waddenfonds en de MTR van het IKW. Ook de ervaringen van werken met het Uitvoeringskader 2016-2026 zijn meegewogen.

Het kader biedt inzicht en sturing op strategisch niveau als het gaat om uitwerking van de doelen (doelspecificatie) en de inzet van de middelen tussen de drie subsidiestromen. Er staat beschreven langs welke subsidiesporen (Majeur, Thematisch, Budget Lokale Innovaties (BLI)) het Waddenfonds haar middelen inzet en hoe de toedeling van middelen naar deze sporen is vormgegeven. In het Uitvoeringskader 2017-2026 werd het Investeringskader Waddengebied 2017-2026 geïntroduceerd: een investeringskader dat het mogelijk maakt om circa tweederde van het budget van het Waddenfonds in te zetten voor majeure opgaven. De realisering van die majeure opgaven vindt plaats met middelen uit het Waddenfonds én met financiële bijdragen van gemeenten, provincies, Rijk, Europa en private partners. In 2020 heeft het Waddenfonds € 103,1 miljoen beschikbaar gesteld voor majeure opgaven. Met dit bedrag zijn investeringen mogelijk gemaakt met een totaalomvang van € 406,8 miljoen, ruim een verviervoudiging van de bijdrage uit het fonds. Het Waddenfonds draagt bij aan majeure opgaven voor zover daarmee de eigen doelen kunnen worden gerealiseerd. Uit de middelen van het Waddenfonds is de afgelopen jaren daadwerkelijk tweederde toegekend aan majeure projecten, éénderde van het budget is gereserveerd voor de andere twee subsidieregelingen: Thematische openstellingen en BLI.

Uitvoeringsprogramma

De programmering van de Thematische subsidieregelingen vindt plaats via het Uitvoeringsprogramma, waarin het Algemeen Bestuur van het Waddenfonds de doelen verder specificiert. Daaruit voortvloeiend bepaalt het Dagelijks Bestuur het kader voor activiteiten, die in aanmerking komen voor subsidie. Ook stelt het Dagelijks Bestuur specifieke subsidieregelingen vast (de zgn. Thematische subsidieregelingen en het Budget Lokale Innovaties), waarin de subsidiabele activiteiten zijn omschreven. Het Uitvoeringsprogramma heeft verder een informerende functie voor potentiële subsidieaanvragers; ze kunnen zich al een beeld vormen van projecten die passen binnen de programmering van het Waddenfonds en voor subsidie in aanmerking komen. In het programma wordt ook aangegeven wat de planning is van komende subsidieregelingen.

Op basis van het Uitvoeringskader Waddenfonds 2021-2027 wordt de huidige subsidieverordening van het Waddenfonds gewijzigd en daarmee passend gemaakt voor alle drie subsidiesporen: voor majeure projecten, Thematische subsidieregelingen en het Budget Lokale Innovaties.

2. De governance van het Waddengebied

In het Regeerakkoord 2017-2021 is opgenomen dat er één beheerautoriteit komt voor de Waddenzee die een integraal beheerplan uitvoert, waarbij een betere bescherming van natuurgebieden gecombineerd wordt met beter visbeheer. De bestaande structuur het beheer werd als complex, ondoeltreffend en ondoelmatig ervaren. In de ontwikkeling een nieuwe governance hebben de ministeries Infrastructuur en Waterstaat en Natuur, Landbouw en Voedselkwaliteit in 2019 geconstateerd dat de oprichting van een beheerautoriteit niet de enige oplossing is voor structurele verbetering van de natuurkwaliteit. Ook op andere terreinen is aandacht nodig, bijvoorbeeld waar het gaat om toekomstige beleidskeuzes ten aanzien van het medegebruik. Dat heeft in 2020 geleid tot een herziening van de eerdere plannen uit 2019. De nieuwe governance bestaat uit de Beheerautoriteit Waddenzee en twee nieuwe overleggen: het Bestuurlijk Overleg Waddengebied en het Omgevingsberaad Waddengebied.

Beheerautoriteit

De Beheerautoriteit Waddenzee is door de ministers van LNV en IenW samen met de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen opgericht. Doel van de Beheerautoriteit is om te komen tot een beter samenhangend en afgestemd beheer van het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee op het gebied van natuur-, vis- en waterbeheer. Ze zetten daarvoor in op het versterken van de samenwerking tussen alle betrokken partijen. Er wordt samen met de beheerders een integraal beheerplan opgesteld en uitgevoerd.

Het Bestuurlijk Overleg Waddengebied

Met het Bestuurlijk Overleg Waddengebied is een overleg geïntroduceerd waarin het Rijk, de drie provincies, kust- en eilandgemeenten en waterschappen bestuurlijk vertegenwoordigd zijn, plus een vertegenwoordiger van het Omgevingsberaad. Het overleg is gericht op strategische besluitvorming voor het beleid voor het Waddengebied. Voorzitter is de minister van Infrastructuur en Waterstaat als coördinerend bewindspersoon voor de Wadden. De drie deelnemende provincies in het BOW vormen ook gezamenlijk de gemeenschappelijke regeling van het Waddenfonds. Hierdoor is naast de geografische verbinding ook een bestuurlijke verbinding tussen de nieuwe governance en het Waddengebied geborgd.

Het Omgevingsberaad

Het Omgevingsberaad is een platform voor het voeren en initiëren van discussies over het Waddengebied en voor informatie uitwisseling. Deelnemers zijn gebruikers, maatschappelijke organisaties en de Waddenacademie. Rijk, provincies en andere overheden zijn geen lid, maar participeren wel en gebruiken het Omgevingsberaad voor het bespreken en toetsen van beleidsvoorstellen. Daarmee is in de fase van beleidsontwikkeling en -toetsing een goede samenwerking tussen stakeholders en overheden verzekerd. Het beraad maakt integraal onderdeel uit van de beleidsomgeving en kan in die hoedanigheid ook thema's agenderen in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied. De commissaris van de Koning van Fryslân is in zijn functie van rijksheer voorzitter van het Omgevingsberaad en vicevoorzitter van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied.

Ontwerp-Agenda voor het Waddengebied 2050

In de nieuwe governance is de Ontwerp-Agenda voor het Waddengebied 2050 ontwikkeld. Het doel van deze agenda is om als gezamenlijke overheden en maatschappelijke partijen het Waddengebied – ook in de toekomst - veilig, vitaal en veerkrachtig te houden. De Agenda bundelt bestaande ambities, doelen en strategieën van Rijk en regio, scherpt deze aan waar dat kan en benoemt de belangrijkste opgaven en bijbehorende dilemma's die door nieuwe ontwikkelingen op het Waddengebied afkomen. Waar mogelijk bevat de Agenda ook nieuwe beleidskeuzes. De deelname van de drie provincies aan de nieuwe governance maakt dat de doelen van het Waddenfonds betrokken zijn bij het opstellen van de Ontwerp-Agenda voor het Waddengebied 2050. Deze agenda is mede-richtinggevend voor het Waddenfonds. Voor de agenda geldt net als bij andere beleidsvisies en -programma's die overheden in de Waddenzee en het Waddengebied uitvoeren dat deze richtinggevend zijn voor de projecten van het Waddenfonds. Een voorbeeld is de doelspecificatie onder het thema duurzame energiehuishouding, "versneld ontwikkelen en opschalen van technieken

die elektriciteit uit water van de Waddenzee en de Noordzeekustzone van de eilanden (o.a. energiewinning uit getijde, golfslag en osmose) produceren, ook als economische kans voor het Waddengebied.” Het te ontwikkelen afwegingskader in het uitvoeringsprogramma van de Agenda is voor het Waddenfonds richtinggevend.

Het Uitvoeringsprogramma van de Agenda zal naar verwachting gaan aansluiten bij doelspecificaties van het concept-Uitvoeringskader. Dat kan betekenen dat het Uitvoeringsprogramma van de Agenda gaat leiden tot aanvragen die bijdragen aan de doelen van Waddenfonds. Bij een positieve beoordeling kan het Waddenfonds daar middelen voor inzetten mits voldaan wordt aan de uitgangspunten van het Uitvoeringskader, in het bijzonder het uitgangspunt additionaliteit, zoals bijvoorbeeld voor het programma Green Shipping gebeurt. In dit Uitvoeringskader zijn de kernwaarden uit de Agenda overgenomen.

3. Hoe werkt het Waddenfonds

Het Waddenfonds kent drie verschillende subsidiestromen:

1. Majeure projecten en programma's. Dit zijn grote projecten of programma's die zich over meerdere jaren uitstrekken en een substantiële bijdrage leveren aan het realiseren van de hoofddoelen van het Waddenfonds. Deze projecten vallen onder het Investeringskader Waddengebied (IKW).
2. Thematische subsidieregelingen. Dit zijn subsidies voor projecten die passen binnen de acht nader gedefinieerde thema's van het Waddenfonds, te weten: 1) natuur, 2) werelderfgoed, cultuurhistorie en landschapontwikkeling, 3) bodem, water, licht en geluid, 4) duurzame recreatie en duurzaam toerisme, 5) verduurzaming energiehuishouding, 6) duurzame Waddenhavens, 7) duurzame visserij en 8) duurzame agrarische sector.
3. Budget Lokale Innovaties (BLI). Het Waddenfonds ondersteunt op deze manier kleinschalige, vernieuwende initiatieven die bijdragen aan de vitaliteit en de duurzaamheid van lokale gemeenschappen. De vitaliteit van lokale gemeenschappen en hun betrokkenheid bij het Waddengebied is van belang voor de duurzame ontwikkeling van het Waddengebied.

3.1 Majeure projecten

In 2016 is het Investeringskader Waddengebied (IKW) door de drie Provinciale Staten van Noord-Holland, Fryslân en Groningen vastgesteld. Dit kader maakt investeringen mogelijk die het veranderingsproces naar een duurzame balans in natuur en economie ondersteunen. Dergelijke initiatieven kenmerken zich in het algemeen door een forse investeringsomvang, meerjarige uitvoering, integraliteit, een lange voorbereidingstijd en meerdere samenwerkende partners. Er is in 2016 € 190 miljoen van de Waddenfonds middelen voor deze majeure projecten gereserveerd. Met het IKW is er een derde subsidiespoor ontwikkeld naast de thematische subsidieregeling en BLI.

Het investeringskader bestaat uit zes opgaven:

1. Waddenzee
2. Havenontwikkeling & natuurverbetering
3. Versterken en Vermarkten Werelderfgoed
4. Vitale Kust en Afsluitdijk
5. Eems-Dollardgebied in balans
6. Eilanden op eigen kracht

Onder deze zes opgaven worden investeringen genoemd. Deze sluiten grotendeels aan op de doelspecificaties zoals ze in het Uitvoeringskader zijn opgenomen. Majeure projecten kunnen alleen een bijdrage vanuit het Waddenfonds krijgen als de investeringen bijdragen aan de doelen van het Waddenfonds en het Uitvoeringskader met daarin opgenomen de doelspecificaties. Een bijdrage voor majeure projecten uit het Waddenfonds vergt altijd cofinanciering van andere partijen. De IKW-projecten worden in gezamenlijkheid met aanvragers, provincies en het Waddenfonds uitgewerkt. Waarop vervolgens het project wordt getoetst aan het Uitvoeringskader van het Waddenfonds. Het Dagelijks Bestuur toetst hierop en biedt het Algemeen Bestuur de mogelijkheid om wensen en bedenkingen te uiten. Het Algemeen Bestuur stelt ook de begrotingswijziging vast, die de majeure investering mogelijk maakt. Het Dagelijks Bestuur kan vervolgens de majeure subsidie verlenen.

3.2 Thematische subsidieregeling

De Thematische subsidieregelingen zijn gericht op projecten die vallen onder acht thema's, zoals hierboven omschreven. In dit Uitvoeringskader worden deze thema's nader gespecificeerd. Bij de inhoudelijke programmering van de Thematische subsidieregeling is het mogelijk dat rekening wordt gehouden met de voortgang op relevante majeure opgaven in het IKW. De thema's worden nader uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma.

3.3 BLI

Het Budget Lokale Innovaties is een laagdrempelige regeling voor initiatieven uit lokale gemeenschappen in aansluiting op bestaande leefbaarheids- en ontwikkelingsprogramma's voor het platteland. Kleinschalige en vernieuwende initiatieven die bijdragen aan de vitaliteit en duurzaamheid van lokale gemeenschappen kunnen op die manier mogelijk gemaakt worden. Per project is er een subsidie van maximaal € 50.000,- beschikbaar.

3.4 Uitwerking

De subsidiestromen verschillen vanaf de eerste fase van het subsidieproces van elkaar. Het is voor aanvragers noodzakelijk snel inzichtelijk te hebben welke stroom van toepassing is op hun projectidee. Dit inzicht kan worden verkregen op basis van onderstaande tabel met een aantal kenmerkende projectaspecten voor respectievelijk Majeur, Thematisch en BLI. Alhoewel de tabel indicatief is, zal hiermee voor het overgrote deel van de projectideeën voldoende duidelijk zijn welk spoor van toepassing is. Bij twijfelgevallen kan een gesprek met een programmaregisseur van het Waddenfonds of een contactpersoon bij de betreffende provincie uitkomst bieden. Het principe is dat ieder project maar voor één van de drie stromen in aanmerking kan komen.

Aspect	Majeur	Thematisch	BLI
Inhoud	Passend binnen het IKW en de hoofdoelen van het WF	Passend binnen de hoofdoelen van het WF en de gespecificeerde doelstellingen	Passend binnen de hoofdoelen van het WF zoals uitgewerkt in de kaders van BLI
Concreetheid	Activiteitenplan voor de gehele projectperiode, financiering voor de eerste 2 jaar en een globale begroting voor het tweede deel	Projectperiode concreet	Projectperiode concreet
Eisen overige financiering	Inspanning op reservering voor gehele projectperiode. Sluitende financiering minimaal eerste twee jaar.*	Zicht op sluitend financieringsplan*	Zicht op sluitend financieringsplan*
Traject	Via IKW, na akkoord van de Stuurgroep, indiening bij het Waddenfonds	Via programmaregisseur Waddenfonds	Via lokale subsidieloketten ² , na akkoord van hen, indiening bij het Waddenfonds
Uitvoeringsperiode**	5 jaar	3-5 jaar	3 jaar
Waddenfonds bijdrage absoluut	Minimaal € 500.000,-	Wordt bepaald door het dagelijks bestuur, zij stelt het plafond per regeling vast.	Maximaal € 50.000,-
Waddenfonds bijdrage relatief***	Gemiddeld 50% van de subsidiabele kosten	Maximaal 90% van subsidiabele kosten	Maximaal 50% van de subsidiabele kosten

* Met sluitend financieringsplan wordt bedoeld dat aanvrager voor het gehele overige bedrag aan financiering (buiten de gevraagde Waddenfondssubsidie) bewijzen van beschikbaarheid (cofinancieringsbewijzen) of officiële aanvragen (overige subsidieaanvragen) ervan kan overleggen c.q. er minimaal zicht op is. Hieruit moet blijken dat een sluitende financiering aannemelijk is binnen een vastgestelde periode na het indienen van de aanvraag. Het Waddenfonds kan aanvullende voorwaarden aan een subsidie koppelen, als de financiering op het moment van verlening niet geheel is gedekt.

** Bij de bepaling van de uitvoeringsperiode geldt dat bij de aanvraag aannemelijk moet worden gemaakt dat die uitvoeringstermijn haalbaar is, voorzien van een risicoanalyse en beheersmaatregelen.

*** In het IKW is vastgelegd dat het uitgangspunt is dat de bijdrage vanuit het Waddenfonds aan het IKW maximaal 50% zal zijn. Om dit te kunnen realiseren is binnen het IKW een onderscheid gemaakt tussen type projecten, waarbij ecologische projecten en innovatieve pilots hoogstens 65% subsidie kunnen krijgen en economische projecten in principe 35%, maar maximaal 50%. De staatssteunkaders bepalen het uiteindelijke maximaal toe te kennen subsidie binnen deze grenzen. Bij thematische subsidieregelingen kan het maximumpercentage per openstelling en activiteit verschillen. Deze is echter nooit hoger dan 90% van de subsidiabele kosten.

² Lokale subsidieloketten zijn loketten van de provincies waar inwoners (initiatieven) provinciale subsidies (leefbaarheid en Leader) kunnen aanvragen. Deze subsidieloketten doen hierbij de eerste advisering op aanvragen binnen BLI. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kennis en kunde van met name de lokale aspecten die bij deze loketten aanwezig is. Verder hebben de loketten de mogelijkheid om breder te adviseren omdat zij meerdere subsidiestromen behartigen waarmee synergie wordt bevorderd.

3.5 Duurzame kennishuishouding

Hoofddoel D van het Waddenfonds is het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied. De financiering ervan is niet in een subsidiestroom verwerkt. Het Waddenfonds besteedt jaarlijks € 1.2 miljoen aan de duurzame kennishuishouding die wordt uitgevoerd door de Waddenacademie. Eind 2019 is het Waddenfonds gestart te onderzoeken hoe de organisatie en inrichting van een duurzame kennishuishouding verder vormgegeven kan worden. In hoofdstuk 9 wordt hier nader op ingegaan.

3.6 Beschikbare financiën

Voor de periode tot en met 2027 kan het Waddenfonds nog rond de € 180 miljoen investeren in het Waddengebied. Voor majeur is er € 85,5 miljoen beschikbaar, waarvan € 35 miljoen in reserve majeur. Voor de Thematische subsidieregelingen en BLI is er nog € 66,5 miljoen. Daarnaast bedraagt de algemene reserve € 25 miljoen en is het weerstandsvermogen € 6 miljoen.

4. Doelen en uitgangspunten

4.1 Hoofddoelen

De hoofddoelen van het Waddenfonds zijn:

- A. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied;
- B. Het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;
- C. Een duurzaam economische ontwikkeling in het Waddengebied dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het Waddengebied en de direct aangrenzende gebieden;
- D. Het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied.

Er is geen prioritering aangebracht in de hoofddoelen. Het Waddenfonds wil ze in evenwicht en samenhang realiseren. In het Bestuursakkoord tussen het Rijk en de drie provincies is afgesproken dat de subsidies evenwichtig over ecologie en economie besteed moeten worden. Het bijdragen aan de doelstellingen is aanvullend op andere beleidsvisies en -programma's die overheden in de Waddenzee en het Waddengebied uitvoeren.

4.2 Doelspecificatie

In het vorige Uitvoeringskader 2017-2026 zijn de hoofddoelen verder gespecificeerd. Aan de hand van deze gespecificeerde doelstellingen subsidieert het Waddenfonds investeringen die bijdragen aan de vier hoofddoelen. Ze zijn concreter geformuleerd dan de (meer abstracte) hoofddoelen en geven daardoor een relatie met de (concrete) projectdoelen. Dit is van belang met het oog op het beoordelen van aanvragen en het monitoren en evalueren van de bijdrage aan de hoofddoelen.

In het voorliggende Uitvoeringskader zijn de gespecificeerde doelen verder geconcretiseerd en waar nodig geactualiseerd. Een van de aanbevelingen uit de evaluatie van het Waddenfonds is om te komen tot actuele ambitie en duiding wat het fonds op het einde van haar bestaan bereikt wil hebben. In de evaluatie worden hiervoor een aantal concrete criteria genoemd. Deze zijn deels verwerkt in de doelenspecificatie daar waar het Waddenfonds het passend vindt onder de hoofddoelen. Het Waddenfonds is een fonds dat programma's en projecten mogelijk wil maken binnen de hoofddoelen en de gespecificeerde doelen. De doelenspecificatie biedt sturing om bepaalde aanvragen te honoreren. Sturing op aanvragen kan bijvoorbeeld door te variëren in hoogte van subsidies, per gespecificeerd doel en termijn van openstelling. Vanuit het Waddenfonds worden aanvragers actief ondersteund om te komen tot een passende aanvraag. De doelspecificatie stuurt aanvragers om te voldoen aan specifieke doelen en bovenliggende hoofddoelen. In de doelenspecificatie is ervoor gekozen om de doelen niet in percentages of aantallen af te meten. Dat zou te veel trechteren en zo mogelijk aanvragen uitsluiten, die goed binnen de hoofddoelen passen. Het Waddenfonds geeft met de doelspecificatie voldoende ruimte om tot goede aanvragen te komen. Want uiteindelijk is het Waddenfonds afhankelijk van aanvragen om haar doelen te realiseren.

Uit de evaluatie komt de aanbeveling om overeenstemming te bereiken over het detailniveau van de ambities. Het meer op detailniveau vastleggen van ambities is passend in het Uitvoeringsprogramma en kan ook vragen om een dialoog/marktverkenning. Het is niet wenselijk deze ambities te verwerken in het Uitvoeringskader; dat zou betekenen dat er geen ruimte overblijft om op het niveau van thema's en uiteindelijk subsidieregelingen aanpassingen te doen, die leiden tot aanvragen met een groot doelbereik.

De doelspecificatie van hoofddoel A is uitgebreid en verder geconcretiseerd. Uitgebreid door de focus meer te richten op het robuuster maken van de Waddenzee om die zich beter te kunnen laten aanpassen aan de klimaatverandering en door het vergroten van de biodiversiteit in het kustgebied als themalijn toe te voegen. Verder hebben we de doelen specifiek gemaakt en plegen we via vier themalijnen meer inzet op het ruimte geven aan natuurlijke processen, het optimaliseren van de swim- en flyway functie van de Waddenzee, en het herstellen van de onderwaternatuur. Op basis van onze ervaring en de evaluatie verwachten we dat deze aanvullingen tot meer aanvragen en groter doelbereik kan leiden. Zo maakt het Waddenfonds het tevens mogelijk om onder hoofddoel A de bijdrage daarvan beter te evalueren. Ook borduren we voort op projecten die tot nu toe mogelijk zijn gemaakt, zoals het herstelprogramma voor de Eems-Dollard, rust voor vogels, ruimte voor mensen en

Ruim baan voor vissen. De evaluatie geeft eveneens een aanbeveling om beter in beeld te brengen wat de bereikte resultaten tot nu toe zijn. Het Waddenfonds is hier al mee bezig en zal dit meer in haar externe communicatie inzetten.

Voor hoofddoel B blijkt dat het aantal projecten en bestedingen minder is dan bij de overige hoofddoelen. Om die reden wil het Waddenfonds de komende periode actiever op zoek gaan naar projecten die tot passende aanvragen leiden. Er is voor gekozen om de doelspecificaties niet verder te specificeren omdat dit kan leiden tot uitsluiting van projecten. De huidige open formulering biedt de ruimte om veel projecten die passen binnen het hoofddoel mogelijk te maken. De doelspecificatie over het ontwikkelen en toepassen van nieuwe nuttige toepassingen van slib en bagger is toegevoegd. Dit biedt meer ruimte om externe bedreigingen te verminderen of weg te nemen. Onder de thema's duurzame havens, duurzame landbouw en duurzame visserij wordt in de doelspecificaties ook aandacht gegeven aan het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen.

In de evaluatie is voor hoofddoel B de aanbeveling opgenomen om meer aandacht te geven aan uitrol en daadwerkelijk gebruik van ontwikkelde producten en innovaties in het gebied. Het Waddenfonds geeft hier invulling aan door aanvragers te helpen in het meedenken en te wijzen op nieuwe kansen en waar mogelijk obstakels weg te nemen. Inzet van het Waddenfonds om de verdere toepassing van ontwikkelde producten na afronding van projecten te faciliteren zal beperkt zijn vanwege de focus op het realiseren van goede aanvragen. Het Waddenfonds is niet verantwoordelijk voor de zogenaamde uitrolfase. Dit is de verantwoordelijkheid van de aanvragers zelf. Het Waddenfonds toetst wel of er voldoende zicht is op een realistische uitrol en stimuleert die daarmee.

Voor wat betreft hoofddoel C worden er in de evaluatie een aantal aanbevelingen gedaan. Deze zijn zo passend mogelijk verwerkt in de doelspecificatie. Bijvoorbeeld door bij duurzame energietransitie in te zetten op de ontwikkeling van Waddenspecifieke energiebronnen zoals energie uit getijdenstromen of innovaties die passen binnen de TRL-schaal 5-8. De duurzame energietransitie is meer onderdeel geworden van Rijks- en provinciale beleidsdoelen, dan dit het geval was bij de start van het Waddenfonds. Dit maakt echter niet dat dit onderdeel van hoofddoel C niet meer of minder relevant is voor het Waddenfonds. De specificatie van de doelen is erop gericht om additioneel aan deze beleidsdoelen en andere subsidieprogramma's op energiegebied te zijn. Voorbeelden hiervan is de inzet op energie uit water. Voor duurzame visserij zijn de gespecificeerde doelen verder uitgewerkt om meer projecten in aanmerking te laten komen voor subsidiëring.

Hoofddoel D sluit aan bij de kennisagenda zoals die in de Ontwerp-Agenda voor het Waddengebied 2050 is benoemd. Deze kennisagenda wordt onder verantwoordelijkheid van het Bestuurlijk overleg Waddengebied (BOW) vormgegeven. De inkleuring van de relatie met de Waddenacademie moet erop toezien dat er meer praktijkgericht onderzoek gaat plaatsvinden. Het Waddenfonds zet daarbij in op leren door doen. De aanbeveling dat de Waddenacademie haar missie mee moet ontwikkelen en moet verbreden naar organisator van praktijknetwerken om tot kennisuitwisseling en kennisuitrol te komen sluit daar goed op aan.

Hoofddoelen Waddenfonds	Doelenspecificatie Waddenfonds 2021-2026
A. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied	
Thema Natuur	
<p><i>Themalijn: Meer ruimte voor natuurlijke processen, versterken van de Waddenzee en de randen van het Wad.</i></p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Versterken van de ecologische functies van de Waddenzee als de kinder- en kraamkamer, voedselbron, rustgebied, broed- en leefgebied functies en als schakel in de trekroutes van vogels en vissen - Versterken habitatdiversiteit: streven naar een kwalitatief goede mix van habitattypes van voldoende omvang en dichtheid en niet te ver van elkaar verwijderd - Versterken van de Waddenzee door realiseren van meer Wadachtige milieus en brakwatergebieden binnendijs en door het versterken van de relaties met de Noordzeekustzone, het Deense en het Duitse Wad 	

	<ul style="list-style-type: none"> - Meer geleidelijke zoet-zout overgangen - Behoud en versterking van de natuurlijke sedimentatieprocessen en stromingspatronen - Verbetering natuur Eems-Dollard door meer ruimte te bieden voor natuurlijke processen, meer kwelders, zoet-zout overgangen, meer zwevende - en bodemalgen en gezonde leefgebieden voor vogels en vissen. Gestreefd wordt naar een natuurlijk troebele Dollard en daartoe dient vanaf 1-1-2023 jaarlijks minimaal een miljoen ton slib verwijderd te worden - Meer dynamiek in de kustverdediging van de Waddeneilanden en het kustgebied
	<p><i>Themalijn: Versterken en verbeteren onderwaternatuur</i></p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Een evenwichtiger voedselweb waarin alle potentiële trofische niveaus vertegenwoordigd zijn - Randvoorwaarden creëren of versterken voor de ontwikkeling van onderwaternatuur (plankton, algen, zeegras, mossel- en oesterbanken, schaaldieren e.d.); - Vergroten areaal gesloten gebied (bij voorkeur op kombergingsniveau) en het stimuleren van natuur- en rustherstel daarbinnen) - Verduurzaming mosselzaad invanginstallaties gericht op het versterken van de natuurwaarden onderwater - Afname van menselijke invloed op wadplaten en creëren condities voor meegroeien met gecombineerde effect van zeespiegelrijzing en bodemdaling
	<p><i>Themalijn: Versterken swimway voor vissen en flyway voor vogels</i></p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Betere functievervulling van de Waddenzee als hotspot in de swim- en /of flyway (uitvoering geven aan aanbevelingen van de projecten RBVV2, Waddenmozaïek en Swimway) - Versterken habitatdiversiteit - Vergroten rust en voedselaanbod - Versterken populaties c.q. lokale dichtheden aan trekvis in het Waddengebied - Meer doortrek- en paaigebieden in het achterland voor vis alleen als onderdeel van dijkversterkingsprojecten - Aanleg of verbetering van (binnendijkse en buitendijkse) predatiebestendige vogelbroedgebieden en hoogwatervluchtplaatsen in de Waddenzee voor wadvogels - Kennisontwikkeling en monitoring ecologische schakelfunctie Waddenzee
	<p><i>Themalijn: Vergroten biodiversiteit kustgebied en op de Waddeneilanden</i></p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergroten van de biodiversiteit op de eilanden en in het kustgebied die passen bij kenmerkende landschapstypen van het Waddengebied
	<p style="text-align: center;">Thema: Werelderfgoed, cultuurhistorie en landschap</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Behouden en versterken van voor het Waddengebied typische cultuurhistorische- en landschappelijke elementen - Toevoegen van toekomstbestendige functies aan cultuurhistorisch erfgoed van het Waddengebied - Behouden en versterken van kernwaarden Waddengebied

B. Het verminderen en wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee	
	<p style="text-align: center;">Thema: Bodem, water, licht en geluid</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbeteren waterkwaliteit door reductie en voorkomen van verontreinigingen in de Waddenzee - Minder en anders baggeren (met inzet van nieuwe technieken) - Meer licht en zuurstof in waterkolom en op bodem (door verminderen en/of voorkomen negatieve effecten baggeren en andere vormen van bodemverstoring) - Voorkomen en vermindering negatieve effecten zandsuppleties - Ontwikkelen en toepassen van nieuwe nuttige toepassingen van slib en bagger - Verminderen verstoring licht, geluid en rust van diverse bronnen in het Waddengebied - Slim benutten en het vasthouden van zoet water
C. Een duurzame economische ontwikkeling in het Waddengebied, dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het Waddengebied en de direct aangrenzende gebieden	
	<p style="text-align: center;">Thema: Duurzame recreatie en duurzaam toerisme</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Versterken toeristisch aanbod in de vorm van meer belevingsmogelijkheden, attracties en arrangementen gebaseerd op de kernwaarden en passend binnen de verhaallijnen van VisitWadden - Verduurzamen recreatief-toeristisch aanbod - Verduurzamen van het toeristisch vervoer - Versterken gastheerschap en bewustwording Werelderfgoed Waddenzee
	<p style="text-align: center;">Thema: Duurzame energiehuishouding</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bevorderen van de energie- en warmtevoorziening met hernieuwbare bronnen door stimuleren van innovaties om energie op te slaan, warmtenetten of collectieve warmtepompen te ontwikkelen en bevorderen van innovaties met betrekking tot groen gas, smart grids e.d. die nog niet marktrijp zijn (TRL-fases 5-8). - Bevorderen van technieken die de productie, opschaling en benutting van groene waterstof voor vergroening van de mobiliteit vanuit de havens en de industrie mogelijk maken - Optimaal afstemmen van vraag en aanbod van energie (groen gas, elektriciteit en warmte) door dorpen/energiecoöperaties, in combinatie met behoud en versterking van de kernwaarden - Zelfvoorzienende eilanden voor energie (elektriciteit, gas en warmte) op basis van duurzaam opgewekte brandstoffen conform het "Visiedocument duurzame Waddeneilanden", waarbij het Waddenfonds projecten wil ondersteunen die eraan bijdragen om deze ambitie in 2026 te realiseren - Versneld ontwikkelen en opschalen van technieken die elektriciteit uit water van de Waddenzee en de Noordzeekustzone van de eilanden (o.a. energiewinning uit getijde, golfslag en osmose) produceren, ook als economische kans voor het Waddengebied - Energie uit water combineren met reductie zandsuppleties, vooroververwerking, mariene aquateelten en/of andere vormen van bij de natuurwaarden van de Waddenzee passend medegebruik - Stimuleren verduurzaming van energievoorziening in bestaande woningbouw in bebouwde omgeving in combinatie met energiebesparing en behoud en versterking van cultuurhistorische kwaliteiten van de bebouwde omgeving via innovatieve (pilot)projecten - Stimuleren fossielvrij maken van energievoorziening in de economische sectoren in combinatie met behoud en versterking van cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten via innovatieve (pilot)projecten
	<p style="text-align: center;">Thema: Duurzame Waddenhavens</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Reduceren emissies NOx, CO2, So2, fijnstof, geluid en licht en reduceren warmtelozingen naar water en lucht - Stimuleren nuttig hergebruik afvalstoffen en beperken grondstofgebruik

	<ul style="list-style-type: none"> - Meer voor het Waddengebied kenmerkende natuur in de havens, ook voor de kleinere havens Met biodiversiteit wordt hier bedoeld onderwaternatuur maar ook bijvoorbeeld stroken op industrieterreinen (haven) of tijdelijke natuur op braakliggend terrein - Verminderen belasting natuur Waddenzee vanuit de havens en havengebonden activiteiten - Bij fysieke ruimtelijke uitbreiding uitvoering op een wijze die een plus oplevert voor de natuur (building with nature) - Verduurzaming logistieke en industriële processen/ industrie in/bij havens (o.a. innovatieve projecten biobased, aquaculturen, (rest)stromen nuttig toepassen) - Vergroenen en verduurzamen mobiliteit vanuit de havens en op de Waddenzee op basis van groene brandstoffen en voortstuwingsstechnieken <p style="text-align: center;">Thema: Duurzame landbouw</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het bevorderen van een duurzame landbouw die voorbereid is op toenemende verziltende omstandigheden, droogte en extremere regenval - Verminderen van de emissies uit de landbouw die de ecologische kwaliteit van het Waddengebied en de Waddenzee verminderen (de Waddenzee via <i>Thema: Externe bedreigingen</i>) En verminderen van emissies uit de landbouw op kwetsbare natuurgebieden op de eilanden en in het kustgebied - Een landbouw die bijdraagt aan Waddenspecifieke biodiversiteit - Een kringlooplandbouw met benutten van bij voorkeur Waddenspecifieke reststromen (slib, algen en wieren, ect.) <p style="text-align: center;">Thema: Duurzame visserij</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - flexibele wadvisserij(keten) die inspeelt op de seizoenseffecten van de Waddenzee en die past binnen de ecologische functies, ontwikkelingen en waarden van de Waddenzee' - Verminderen van de ecologische impact van visserij op de Waddenzee - Opwaarderen en/of circulair benutten van (bij)producten en/of reststromen - Bevorderen van aquaculturen op land in kustzone met het oogmerk de ecologische druk in de Waddenzee te verminderen en/of de ecologische omstandigheden te verbeteren - Verduurzaming bodemmosselzaadvisserij en/of mosselzaadinvanginstallaties
D. Het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied	
	<p style="text-align: center;">Thema: Duurzame kennishuishouding</p> <p><i>Gespecificeerde doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Entameren van en coördinatie in kennisontwikkeling en -inzet kennisinstellingen, en het bepalen van prioritaire kennisvragen - Ontsluiten en toepassen kennis voor beleid en beheer - Coördineren, integreren en rapporteren monitoringprogramma's - Actieve verspreiding kennis over Waddengebied - Invulling geven aan ontbrekende schakels in de evaluatie en monitoringssystematiek van het Waddenfonds

4.3 Werkwijze

Het Waddenfonds wil de komende periode nog meer dan voorheen actiever en specifiek op zoek gaan naar programma's en projecten die passen binnen de doelenspecificatie. Dit betekent dat het Waddenfonds meer extern gericht zal worden om te komen tot goede aanvragen. Dat kan bijvoorbeeld voor doelstelling B (wegnemen en verminderen van externe bedreigingen), conform een van de aanbevelingen uit de evaluatie. Een andere aanbeveling uit de evaluatie is om extra inzet te plegen op gespecificeerde doelen die achterblijven. Het Waddenfonds kan hier in voorzien door een hoger subsidiebedrag per aanvraag of door openstellingen die gericht zijn op gespecificeerde doelen die achterlopen. Ook kan ervoor gekozen worden om subsidieregelingen voor langere tijdvakken open te stellen zodat initiatiefnemers van projecten meer tijd hebben om hun aanvraag in te dienen. Dit sluit aan bij de aanbeveling om de Thematische subsidieregelingen strategischer in te zetten.

Bij het Waddenfonds werken programmaregisseurs, die subsidieaanvragers faciliteren om tot goede aanvragen te komen. Ze kunnen verbanden leggen met andere aanvragen of met projecten die al

gehonoreerd zijn. Ook zoeken de programmaregisseurs naar mogelijke initiatieven die passen binnen de kaders van het Waddenfonds. Verder adviseren ze over majeure projecten van het Investeringskader Waddengebied (IKW). Die advisering wordt samen gedaan met de beheerorganisatie van het Waddenfonds. De beheerorganisatie is een onafhankelijk geïntegreerd onderdeel van het Waddenfonds met subsidiespecialisten en -adviseurs. Dit team speelt een rol bij de projectmatige en subsidietechnische voorlichting als ook bij de beoordeling en begeleiding van projecten. Het merendeel van de werkzaamheden van de beheerorganisatie richt zich op beheer en begeleiding tijdens de uitvoering van projecten. In het evaluatierapport worden een aantal aanbevelingen gedaan gericht op de uitvoering van de werkzaamheden van het Waddenfonds, zoals het periodiek evalueren van het proces voor een subsidieaanvraag, het verbinden van projecten met elkaar en het zichtbaar maken van begeleiding tijdens de uitvoering. Deze aanbevelingen neemt het Waddenfonds over in haar werkwijze.

4.4 Uitgangspunten

Het Waddenfonds hecht bij het bereiken van haar hoofddoelen aan een aantal uitgangspunten. Hoe meer een project bijdraagt aan deze uitgangspunten, hoe beter het project past in de wijze waarop het Waddenfonds haar middelen in wil zetten. Aanvragen die in aanmerking komen voor subsidie moeten voldoen aan deze uitgangspunten. In de subsidieverordening en de subsidieregelingen worden de uitgangspunten omschreven en verder geconcretiseerd.

Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een kernbegrip voor het Waddenfonds en geldt daarmee als algemeen vereiste. Het Waddenfonds toetst ieder project op het duurzame karakter. Zo mag er geen inbreuk worden gemaakt op de ecologische, economische en sociale dimensie van de duurzame ontwikkeling van het Waddengebied. De voorkeur gaat uit naar projecten die meerdere dimensies van duurzaamheid versterken. Voor onderbouwing van een bijdrage aan duurzame ontwikkeling kan een subsidieaanvrager gebruik maken van de uitwerking naar doelen zoals geformuleerd door de Verenigde Naties. In bijlage 1 staan de VN-doelen die het meest relevant zijn voor het Waddenfonds, aangevuld met illustratieve voorbeelden.

Waddenspecifiek

Uit de evaluatie en de ervaringen van het Waddenfonds is gebleken dat het begrip Waddenspecifiek meer toelichting vraagt. Het wordt bijvoorbeeld als beperkend ervaren dat activiteiten enkel in het Waddengebied uitgevoerd mogen worden. Een aanbeveling uit de evaluatie is “om duidelijker te communiceren over het criterium Waddenspecifiek en waar een project aan moet voldoen”. Om die reden is de omschrijving van de term Waddenspecifiek verder uitgewerkt. Ook activiteiten die een effect hebben op het Waddengebied kunnen voortaan als Waddenspecifiek worden beschouwd. Het Waddenfonds heeft dit op vier onderdelen geconcretiseerd:

1. te subsidiëren activiteiten vinden plaats in en/of moeten effect hebben binnen het werkingsgebied van het Waddenfonds;
2. te subsidiëren activiteiten doen geen substantieel afbreuk aan de kernwaarden (zie hierna) van het Waddengebied;
3. maatregelen en activiteiten/investeringen van een project dragen bij aan behoud of versterking van de kernwaarden;
4. maatregelen en activiteiten/investeringen van een project dragen bij aan het oplossen van problemen en/of het benutten van kansen. Bij problemen en kansen gaat het om voor het Waddengebied kenmerkende kansen en bedreigingen. Veelal zijn die verbonden met de gebiedspecifieke kwaliteiten en cultuurhistorische en landschappelijke waarden van het Waddengebied. Voor economische activiteiten gaat het om activiteiten die gericht zijn op een duurzame economische ontwikkeling en/of energietransitie.

Het Waddenfonds beoordeelt een aanvraag als (voldoende) Waddenspecifiek als de aanvraag voldoet aan minimaal drie van bovenstaande onderdelen, waarvan altijd aan het eerste onderdeel.

Additionaliteit

Het Waddenfonds voorziet in extra investeringen in het Waddengebied die de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap versterken. Het Waddenfonds investeert enkel in (de onderdelen van) projecten die additioneel zijn. Hierbij zijn onderstaande aspecten op iedere aanvraag van toepassing:

- Projecten of onderdelen van projecten die zijn aan te merken als reguliere investeringen of verplichting, inclusief regulier beheer en onderhoud of investeringen die noodzakelijk zijn om te voldoen aan wettelijke verplichtingen komen niet voor subsidie in aanmerking.
- Waddenfondsmiddelen dienen niet als substituuat voor gereserveerd budget voor beleidsrealisatie. Wel zijn investeringen in aanvulling mogelijk, als sprake is van verdergaande of versnellende ambities en doelen die passen bij de hoofddoelen van het Waddenfonds. Voor investeringen die raakvlakken vertonen met reguliere beleidsprogramma's zoals Natura2000 en de Kaderrichtlijn Water wil het Waddenfonds ook maatregelen cofinancieren vanuit die programma's mits is aangetoond dat de beleidsdoelen daarvan zonder steun van het Waddenfonds niet gehaald kunnen worden en/of er geen zicht is op dekking vanuit reguliere financieringsbronnen.

Integraliteit

Het Waddenfonds zoekt projecten met impact en gelooft dat de impact van programma's en projecten het grootst is als deze zo integraal mogelijk worden voorbereid en uitgevoerd. Het Waddenfonds denkt bij integraliteit aan:

- het aantoonbaar aansluiten op relevante bestaande visies, beleid en ontwikkelingen, en
- in afstemming met en betrokkenheid van relevante instanties.

Hiermee is de kans het grootst dat deze programma's en projecten complementair zijn aan bestaande ontwikkelingen en een breed draagvlak kennen in de uitvoering.

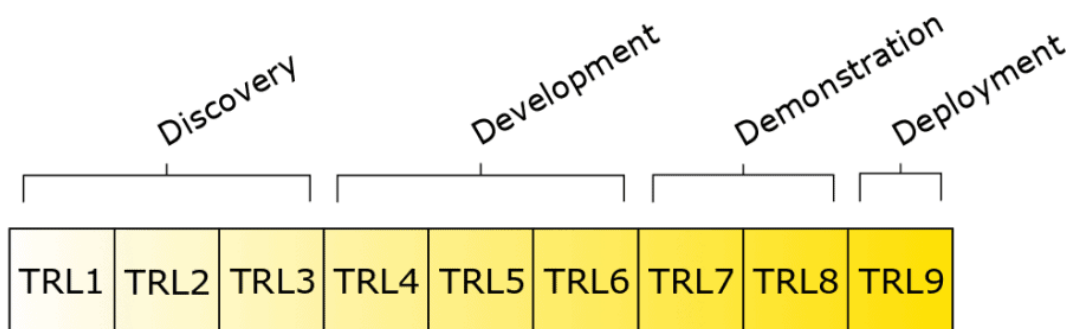
De exacte uitwerking van integraliteit is afhankelijk van de specifieke context en daarmee niet altijd hetzelfde. Zo past het in de ene situatie dat instanties participeren als projectpartner, terwijl het in de andere situatie passend is dat vooral afstemming plaatsvindt in de voorbereiding die daarna wordt vastgelegd in steunverklaringen. Het Waddenfonds vraagt aan aanvragers aan te tonen hoe deze in zijn of haar specifieke context een integrale aanpak zo goed als mogelijk heeft geborgd.

Doelrealisatie

Programma's en projecten moeten altijd bijdragen aan het realiseren van tenminste één van de vier hoofddoelen van het Waddenfonds. De voorkeur gaat uit naar programma's en projecten die een bijdrage leveren aan de realisatie van meerdere van de eerste drie doelen van het Waddenfonds of onderliggende gespecificeerde doelen (meervoudige doelrealisatie).

Technische innovaties

In het geval van technologische innovaties ontstaan nieuwe producten, productiewijzen en diensten die de regionale productie kunnen vergroten en tegelijk zorgen voor een kleine(re) gebruiksdruk op de omgeving. Het Waddenfonds richt zich vanwege de beperking in budget en looptijd van het fonds op een beperkt aantal projectfasen van dergelijke innovatietrajecten. Dit start bij het testen en valideren van de technologie in een relevante omgeving. Gebruik makend van het Technology Readiness Level (TRL)-model zijn dit de TRL's **5 tot en met 8**³ waar een bijdrage vanuit het Waddenfonds mogelijk is. Hierbij zijn vier fasen vastgesteld:

³ Het Waddenfonds sluit aan bij de definities van de diverse fasen die door de Europese Commissie worden gehanteerd.

De eerste drie levels (TRL 1, 2, 3) behoren tot 'discovery', gevolgd door TRL 4, 5 en 6 van de fase 'development'. TRL 7 en TRL 8 behoren tot de fase 'demonstration', met TRL 9 'deployment' als laatste ontwikkelingsfase.

De definities van de levels als volgt vastgesteld (in rood de fasen waarin Waddenfonds kan ondersteunen):

1. **Basic principles observed**
Deze fase wordt gekenmerkt door fundamenteel onderzoek. De basisprincipes van de technologie zijn geobserveerd en er zijn aannames over de werkingsprincipes van deze technologie. Hier is echter nog geen experimenteel bewijs voor beschikbaar.
2. **Technology concept formulated**
Het technologisch concept en het mogelijke toepassingsgebied is geformuleerd.
3. **Experimental proof of concept**
De eerste laboratoriumtesten zijn afgerond met een 'proof of concept' als resultaat.
4. **Technology validated in lab**
Het proof of concept wordt gevalideerd in laboratorium-omgeving, veelal met behulp van ruwe (low-fidelity) prototypes op kleine schaal.
5. **Technology validated in relevant environment**
De technologie is getest en gevalideerd in een relevante omgeving. Hierbij worden vaak functionele en geraffineerde (high-fidelity) prototypes gebruikt.
6. **Technology demonstrated in relevant environment**
De werking van de technologie wordt in een relevante omgeving gedemonstreerd. De prestaties van het prototype zijn nog niet geoptimaliseerd voor de operationele omgeving. Met behulp van deze demonstratie wordt het technisch werkingsprincipe aangetoond.
7. **System prototype demonstration in operational environment**
De technologie is geïntegreerd in de uiteindelijke operationele omgeving. De focus ligt nu op zaken zoals productie en certificering.
8. **System complete and qualified**
De technologie presteert naar behoren en de laatste productieproblemen zijn opgelost.
9. **Actual system proven in operational environment**
De technologie is technisch en commercieel gereed. De volgende stappen zijn productie en marktintroductie.

4.5 Kernwaarden

Het Waddengebied is een uniek gebied dat zich niet laat vangen in enkele definities. Om toch de projecten en activiteiten die het Waddenfonds wil ondersteunen te kunnen beoordelen op hun bijdrage aan de uniciteit van het Waddengebied hanteren we bij de beoordelingen van subsidieaanvragen enkele kernwaarden. We sluiten voor deze kernwaarden aan bij de waarden zoals die zijn opgenomen in de Gebiedsagenda Wadden 2050. Het Waddenfonds gebruikt daarbij de onderstaande lijn en definities:

- dynamische natuur van de Waddenzee. De natuurlijke dynamiek - de getijdenwerking, sedimentatieprocessen, stromingspatronen en de (geleidelijke) zoet-zout overgangen naar de kust en de eilanden – is de kernwaarde die ten grondslag ligt aan de ecologische functies zoals de Waddenzee die vervult voor ondermeer vogels, vissen en onderwaternatuur. Die organismen kunnen alleen floreren als de natuurlijke dynamiek niet wordt aangetast en als wordt voldaan aan de randvoorwaarden voor het vervullen van de ecologische functies. Dan krijgen natuurlijke processen de ruimte om zich te ontwikkelen.

- de rust (te denken valt aan activiteiten, aantal toeristen),
- ruimte (openheid; weidsheid; vergezichten),
- stilte (afwezigheid van niet natuurlijke geluiden)
- duisternis; (afwezigheid van niet natuurlijk licht)
- de waardevolle landschappen en het cultureel erfgoed in en om dorpen en steden, op de eilanden en in de zee. Dat betreft voor de verschillende landschapstypes in het Waddengebied kenmerkende cultuurhistorische en landschappelijk waardevolle elementen en het aanwezig zijn daarvan in landschappelijke patronen (zoals dijken, maren en terpen/wierden). Toevoeging van nieuwe landschappelijke of cultuurhistorische elementen dienen zo ontworpen te worden dat ze aansluiten bij de kernwaarden en karakteristieken van de verschillende landschapstypes in het Waddengebied. Deze zijn vastgelegd in de basiskaart Landschap en erfgoed van de Gebiedsagenda Wadden 2050.

Het menselijk gebruik via de economische sectoren (o.a. visserij, de havens, landbouw, energie en recreatie/toerisme) mag minimaal geen afbreuk doen aan deze kernwaarden en draagt bij voorkeur bij aan behoud en versterking ervan.

5. Uitvoeringskader – majeur

5.1 Aanpak

Het Waddenfonds heeft bij de financiering van majeure opgaven uit het Investeringskader Waddengebied 2016 -2026 (IKW) een eigenstandige rol. Als het Waddenfonds bijdraagt aan een majeur project moet dat zorgvuldig (proces), gefundeerd (inhoudelijk en financieel) en verantwoord (beheer) plaatsvinden. Daarnaast dient een majeur project bij te dragen aan de hoofdoelen en uitgangspunten van het Waddenfonds en passen binnen de doelspecificaties van het Uitvoeringskader en -programma. Dat moet inzichtelijk worden gemaakt in projectmatige zin (projectplan, voortgang en eindverantwoording) en met het oog op de verwachte en te behalen effecten (monitoring).

5.2 Programmering Investeringskader en rol Waddenfonds

Bij majeur is er sprake van een duidelijke rolverdeling. In dit proces hebben de Waddenprovincies, het Waddenfonds en initiatiefnemers elk hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Op hoofdlijnen:

- De Waddenprovincies zijn verantwoordelijk voor het (uitvoeren van het) Investeringskader en voeren de regie op het programma (werving en programmering, voortgang, verantwoording); het Waddenfonds ondersteunt en adviseert daarbij, vanuit de kaders van het Waddenfonds; ook draagt het Waddenfonds zorg voor de doorwerking van de programmering in de (indicatieve) meerjarenraming van het Waddenfonds;

De initiatiefnemers van potentiële majeure projecten zijn verantwoordelijk om het projectinitiatief tot een volwaardige aanvraag te brengen ('projectontwikkeling') en, bij positieve beschikking, de uitvoering van het majeure project; de Waddenprovincies ondersteunen hen daarbij en treden op als medeontwikkelaar ('projectontwikkeling'), medefinancier of organisator van regionale medefinanciering, mede-uitvoerder; het Waddenfonds adviseert hen daarbij vanuit de kaders van het Waddenfonds;

- Het Waddenfonds is verantwoordelijk voor de beoordeling van de aanvraag voor een bijdrage uit het Waddenfonds, de subsidiebeschikking, het bewaken de voortgang van een project/programma's, het informeren over de voortgangsbewaking, de vaststelling en outcome monitoring en evaluatie.

De rol van het Waddenfonds is in onderstaande tabel verder geconcretiseerd: waar liggen bevoegdheden en verantwoordelijkheden (Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur) en welke taken vloeien daaruit voort (uitvoeringsorganisatie Waddenfonds).

	Werving en programmering	
	<i>Bevoegdheid- en verantwoordelijkheid DB/AB Waddenfonds</i>	<i>Taken Waddenfonds</i>
Programmering projecten	<ul style="list-style-type: none"> - DB: bereidt besluiten over toekenning majeure subsidie voor aan AB. - AB: mogelijkheid om wensen en/of bedenkingen te geven voordat DB besluit over toekenning Waddenfonds middelen voor IKW-projecten 	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning Waddenprovincies en informeren initiatiefnemers, vanuit kaders WF - mogelijke initiatiefnemers begeleiden naar het IKW - Advisering Waddenprovincies over programmering, vanuit kaders WF
Begroting	<ul style="list-style-type: none"> - DB: informeren AB over indicatie doorwerking programmering in meerjarenraming WF (IKW-budget) - AB: besluiten over indicatie doorwerking programmering in meerjarenraming WF (IKW-budget) 	<ul style="list-style-type: none"> - Informeren DB/AB over indicatie doorwerking programmering in meerjarenraming WF (IKW-budget)
Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> - Monitoring effectiviteit Waddenfondsbijdrage 	<ul style="list-style-type: none"> - Advies Waddenprovincies over monitoring IKW, vanuit kaders WF
	Voortgang en verantwoording	
Voortgang	<ul style="list-style-type: none"> - DB: besluit over wijzigings- en vaststellingsbeschikkingen 	<ul style="list-style-type: none"> - Advies Waddenprovincies over concept-voortgangsrapportage IKW, vanuit kaders WF

Verantwoording IKW-WF	- DB: voorstel AB over ontwerp-jaarverslag WF en ontwerp-jaarrekening WF - AB: vaststellen jaarverslag WF (gehoord de Kwaliteitscommissie) en jaarrekening WF	- Voorbereiden concept-jaarverslag WF (en adviesvraag aan de kwaliteitscommissie) en jaarrekening
Verantwoording IKW		- Advies Waddenprovincies over voortgangsrapportage IKW, de vaststelling en outcome-monitoring en evaluatie, vanuit kaders WF

Op projectniveau is de rol van het Waddenfonds hetzelfde als bij Thematische subsidieregelingen. Dit betekent dat de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor de aanvraag en de uitvoering en het Waddenfonds voor beoordeling, subsidieverstrekking, vaststelling, outcome monitoring en evaluatie. Er is één belangrijk verschil. Bij majeure projecten gaat het om een activiteitenplan voor de gehele projectperiode met financiering voor de eerste twee jaar en een globale begroting voor het tweede deel. Dat vraagt om reserveringen in de meerjarenraming van het Waddenfonds (IKW-budget). In beginsel worden majeure projecten meerjarig beschikt zodat aanvragers zeker zijn van een Waddenfonds subsidie.

Op projectniveau is in onderstaande tabel de rol van het Waddenfonds verder geconcretiseerd: waar liggen bevoegdheden en verantwoordelijkheden (Dagelijks bestuur (DB) en Algemeen bestuur (AB)) en welke taken vloeien daaruit voort (uitvoeringsorganisatie Waddenfonds (WF)).

	Aanvraag	
	<i>Bevoegdheid- en verantwoordelijkheid DB/AB Waddenfonds</i>	<i>Taken Waddenfonds</i>
Van initiatief naar aanvraag	- Ter voorbereiding op besluitvorming AB/DB-advies van de Stuurgroep Waddenprovincies (SWP) op aanvraag initiatiefnemer	- Advies SWP over aanvraag initiatiefnemer
Informatie		- Ondersteuning initiatiefnemer bij aanvraag, vanuit Uitvoeringskader WF en andere WF- kaders
	Beoordeling en subsidieverlening	
Beoordeling	- DB: besluit over subsidieaanvraag	- Beoordeling aanvraag - Advies aan DB over subsidieaanvraag - Opstellen beschikking WF-bijdrage (verlening/afwijzing)
Begroting	- DB: voorstel AB-jaarbegroting en meerjarenraming en voorstel begrotingswijziging WF - AB: vaststellen jaarbegroting en meerjarenraming WF	- Beoordeling projectbegroting - Voorstel over doorwerking in jaarbegroting en meerjarenraming en voorstel over begrotingswijziging WF (budget majeure projecten) - Advies aan DB over concept jaarbegroting (incl. wijzigingen) en meerjarenramingen
	Uitvoering	
Voortgang		- Voortgangsbewaking volgens WF-kaders
Wijzigen en intrekken	- DB: besluit over wijzigings- of intrekingsbeschikking	- Voorstel voor wijzigings- of intrekings-beschikking
	Vaststelling	
Vaststelling	- DB: besluit over vaststelling	- Beoordelen vaststellingsverzoek

		- Opstellen beschikking subsidie-vaststelling
--	--	--

5.3 Verwerking uitkomst MTR & evaluatie Waddenfonds

De Mid termreview (MTR) van het Investeringskader Waddengebied (IKW) heeft als hoofdconclusie dat het IKW staat en de komende jaren haar meerwaarde moet gaan bewijzen. Er wordt ook geschetst dat er nog een forse financiële opgave ligt om projecten met meestal een doorlooptijd van vijf jaar te beschikken rond 2022/2023. Op deze manier kunnen de projecten worden afgerond binnen de scope van het IKW en Waddenfonds, die beiden een looptijd hebben tot en met 2026. Een van de aanbevelingen van de MTR is om extra aandacht te geven aan onder andere verzilting, verdroging en energie. Deze onderwerpen passen binnen de diverse opgaven, zoals Vitale kust en de Nieuwe Afsluitdijk (verzilting en verdroging) en Havenontwikkeling & Natuurverbetering (energie). Daarnaast zijn ze ook opgenomen in de gespecificeerde doelen van het Waddenfonds om zo de verbinding met het IKW te leggen. Een andere belangrijke aanbeveling van de MTR is om meer aandacht te geven aan monitoring en communicatie. (In hoofdstuk 10 wordt toegelicht hoe door het Waddenfonds wordt ingezet op monitoring, in hoofdstuk 11 wordt de communicatieaanpak toegelicht). Een van de conclusies zowel uit de evaluatie van het Waddenfonds als uit de MTR is om de aanvraagprocedure te vereenvoudigen en te verduidelijken. De MTR en de evaluatie geven aanleiding om het proces om te komen tot een aanvraag en de afstemming tussen beide partijen beter op elkaar af te stemmen. Waarbij goed is om te vermelden dat het IKW en het Waddenfonds elk hun eigen verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid hebben. Als opvolging van de aanbeveling wordt de komende periode wordt gewerkt aan het verder stroomlijnen van processen, zoals het aanvraagproces, en hierbij worden ervaring van aanvragers betrokken.

5.4 Financiële kaderstelling

Bij het vaststellen van het Investeringskader Waddengebied is er € 180 miljoen gereserveerd voor majeure projecten. Van deze middelen is er € 163 miljoen verdeeld over de zes opgaven, zoals hieronder staat weergegeven in de tabel die is opgenomen in het IKW. In het IKW is vooraf opgenomen hoe de verdeling tussen ecologie en economie per opgave moet worden verdeeld. Deze verdeling is tot stand gekomen om richting te geven aan de Stuurgroep Waddenprovincies en het Waddenfonds voor uit te voeren projecten in het Waddengebied die passen in het investeringskader. Het begrip 'belang' is hier bedoeld in de betekenis van de outcome van de te realiseren maatregelen. De tabel geeft ook zicht op het resterende bedrag uit deze opgaven. Bovenop deze resterende middelen is er nog € 17 miljoen te verdelen over de resterende periode en nog een reserve majeur van € 35.5 miljoen. In 2021 rest er in totaal nog € 69.2 miljoen voor majeure projecten te besteden.

	Waddenzee	Havenontwikkeling en natuurverbetering	Versterken en vermarkten werelderfgoed	Vitale kust en Afsluitdijk	Eems-Dollardgebied in balans	Eilanden op eigen kracht
Indicatieve verdeling tbv majeure opgaven	€ 19 mln 10%	€ 30 mln 20%	€ 20 mln 10%	€ 41 mln 27,5%	€ 38 mln 25%	€ 15 mln 7.5%
Belang in opgave ecologie %	80	50	0	50	50	50
Belang in opgave economie %	20	50	100	50	50	50
Resterend bedrag	4.2	22	5.4	2.7	28	5.9

6. Thematische openstellingen

De Thematische subsidieregelingen volgen op hoofdlijnen de systematiek uit de periode 2016-2020 voor wat betreft de programmatische aanpak. Eerst wordt de structuur en aansluitend de thema's beschreven.

6.1 Structuur

In het Uitvoeringskader zijn de hoofddoelen van het Waddenfonds vertaald naar thema's en gespecificeerde doelen. Deze worden verder uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma. Ook Thematische openstellingen moeten daar op aansluiten. Het Uitvoeringsprogramma geeft een doorkijk hoe de financiële middelen worden ingezet voor de openstellingen. Op deze manier wordt uitvoering gegeven aan de aanbeveling uit de evaluatie om duidelijk te communiceren wanneer welke subsidieregeling open wordt gesteld.

Uitvoeringsprogramma

Het Uitvoeringsprogramma wordt na twee jaar geactualiseerd. Deze kortere looptijd maakt het mogelijk om relevante (beleids)ontwikkelingen in het Waddengebied en al bereikte resultaten (adaptief programmeren) te gebruiken als input voor het programma. Door gebruik te maken van een Uitvoeringsprogramma wordt het programmatisch werken beter mogelijk. Het Uitvoeringsprogramma bevat accenten voor de korte en middellange termijn en is zo een sturingsinstrument voor het Algemeen Bestuur. Voor potentiële aanvragers geeft een Uitvoeringsprogramma een beeld welke subsidieregelingen in deze periode kunnen worden verwacht.

Algemene Subsidieverordening Waddenfonds

In de Algemene Subsidieverordening Waddenfonds is de regelgeving voor de subsidieverstrekking in juridische zin vastgelegd (dat geldt voor majeure projecten, Thematische subsidieregelingen en incidentele- en begrotingssubsidies). De Algemene Subsidieverordening Waddenfonds is van toepassing op de gehele periode van het Uitvoeringskader (2021-2027).

Subsidieregelingen

Binnen de kaders van het Uitvoeringsprogramma en de subsidieverordening kan het Dagelijks Bestuur subsidieregelingen publiceren. In een subsidieregeling wordt specifiek omschreven voor welke activiteiten subsidie kan worden aangevraagd, welke vereisten worden gesteld aan een aanvraag en hoe het beoordelings- en verleningsproces is ingericht. Het vormt de juridische basis voor de subsidieverlening. De subsidieregeling sluit altijd aan op het Uitvoeringsprogramma of delen ervan.

6.2 Thema-indeling

De gespecificeerde doelen zijn richtinggevend voor de Thematische subsidieregelingen. De thema's vormen een directe relatie met de hoofddoelen. Ook als meerdere thema's gecombineerd in een regeling worden opengesteld kan daardoor een heldere en eenduidige monitoring en verantwoording op de realisatie van de hoofddoelen plaatsvinden. Het Algemeen Bestuur kan in de Uitvoeringsprogramma's prioriteiten stellen en doelen nader specificeren op basis van ervaringen in de voorgaande periode of nieuwe programmatische inzichten.

6.3 Programmering

Het Algemeen Bestuur bepaalt de kaders waarbinnen het Dagelijks Bestuur de thema's uit het Uitvoeringsprogramma kan openstellen. Het kan zijn dat een of meerdere thema's of themalijnen uiteindelijk slechts voor een deel of niet worden opengesteld. Dat is afhankelijk van de (beleids)ontwikkelingen in het gebied maar kan ook gebaseerd zijn op de ontwikkeling van de IKW-opgaven. Mocht bijvoorbeeld een van de IKW-opgaven achterblijven dan kan via Thematische subsidieregelingen bijgestuurd worden. Om maximaal doelbereik van de aanvragen mogelijk te maken is er geen maximaal subsidiebedrag per aanvraag opgenomen voor de Thematische subsidieregelingen. Het Dagelijks Bestuur kan kiezen om projecten van grotere financiële omvang, die niet onder de opgaven van het IKW vallen en een grote bijdrage leveren aan de doelstellingen van het Waddenfonds, mogelijk te maken. Het geeft maximale sturing op de hoofddoelstellingen en thema's via het Uitvoeringsprogramma. Deze aanpak sluit aan bij een van de aanbevelingen uit de evaluatie om de verdeling tussen de middelen en thema's los te laten. De verdeling van middelen kan bij

openstellingen op verschillende manieren plaatsvinden, onder andere via een tender of op basis van het molenaarsprincipe. Ook het uitschrijven van een prijsvraag behoort tot de mogelijkheden.

6.4 Financieel kader

In de periode 2021-2027 is er € 66,5 miljoen beschikbaar voor Thematische subsidieregelingen en het Budget Lokale Innovaties (BLI). De afgelopen jaren was er jaarlijks € 8 miljoen beschikbaar voor de Thematische subsidieregelingen. Vrijwel altijd werd er voor meer dan € 8 miljoen aan aanvragen ingediend. Gemiddeld werd er € 4 miljoen per subsidieregeling toegekend. Het maximale subsidiebedrag voor een aanvraag was € 0.75 miljoen. Om maximaal doelbereik van de aanvragen mogelijk te maken is het subsidiebedrag voor Thematische subsidieregelingen nu niet meer aan een maximum gebonden. De verdeling van het totale subsidiebudget van het Waddenfonds met tweederde voor majeure opgaven en eenderde voor Thematisch regelingen/BLI blijft gehandhaafd. Het Waddenfonds heeft nog een algemene reserve van € 25 miljoen, exclusief een weerstandsvermogen van € 6 miljoen. Deze reserve heeft nog geen bestemming.

7. Budget Lokale Innovaties

Het Waddenfonds ondersteunt naast ontwikkelingen met impact op regionale schaal, ook kleinschalige, vernieuwende initiatieven die bijdragen aan de leefbaarheid in het Waddengebied op lokaal niveau. De vitaliteit van lokale gemeenschappen en hun betrokkenheid bij het Waddengebied is van belang voor een duurzame ontwikkeling van de Waddenregio. Met het Budget Lokale Innovaties (BLI) biedt het Waddenfonds lokale initiatiefnemers de mogelijkheid om voor kleinschalige, vernieuwende initiatieven subsidie aan te vragen, bij voorkeur in samenwerking met andere partijen. In aanmerking komen projecten die bijdragen aan de vitaliteit van lokale gemeenschappen, aan versterking van de kwaliteit van de leefomgevingen en een impuls geven aan (verduurzaming van) economische activiteiten. Met name (semi-)publieke en collectieve voorzieningen dragen bij aan behoud of versterking van de leefbaarheid, gemeenschapszin en aan het ontstaan en versterken van netwerken. De maximale hoogte van de subsidie is € 50.000,- per aanvraag. Uit de evaluatie blijkt dat de meerwaarde van BLI breed wordt erkend en gewaardeerd. De evaluatie geeft ook aan dat de relatie met de hoofddoelen als minder duidelijk wordt ervaren. Het Waddenfonds zal voortaan in haar verantwoording en communicatie duidelijker toelichten op welke manier BLI-projecten bijdragen aan de hoofddoelen van het Waddenfonds.

7.1 Financieel kader

In de periode 2021-2027 is € 66,5 miljoen beschikbaar voor Thematische subsidieregelingen en BLI. De afgelopen jaren was er jaarlijks € 1,5 miljoen beschikbaar voor BLI. Dat bedrag was voldoende om aanvragen te kunnen honoreren.

8. Verantwoording

8.1 Verantwoording op projectniveau

Het bewaken van de voortgang en de verantwoording van de Waddenfondsbijdrage is op projectniveau voor de majeure projecten en de Thematische opstellingen hetzelfde. Hiertoe worden in de subsidiebeschikking voorwaarden gesteld voor zowel de inhoudelijke als financiële verantwoording van een project. Het Dagelijks Bestuur van het Waddenfonds kan een beschikking wijzigen of intrekken mocht een tussentijdse beoordeling gedurende de uitvoering daar aanleiding toe geven. Op basis van de eindverantwoording die de aanvrager indient, wordt een project vastgesteld. Deze zogenaamde vaststellingsbeschikking is een bevoegdheid van het Dagelijks Bestuur Waddenfonds.

8.2 Verantwoording op programmaniveau

In de jaarstukken van het Waddenfonds wordt verantwoording afgelegd over de besteding van Waddenfondsmiddelen, zowel voor de majeure projecten als voor de Thematische openstellingen en voor BLI.

De jaarstukken van het Waddenfonds bestaan uit twee delen: het jaarverslag (gehoord de Kwaliteitscommissie Waddenfonds) en de jaarrekening. Beide worden vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het Waddenfonds. De jaarrekening en het jaarverslag worden ter kennisname gezonden aan Provinciale Staten van Noord-Holland, Fryslân en Groningen.

9. Kennis

De vierde hoofddoelstelling van het Waddenfonds is het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied. Sinds 2019 onderzoekt het Waddenfonds hoe deze kennishuishouding in de toekomst duurzaam belegd kan worden. In 2020 heeft het Waddenfonds hiervoor een nadere verkenning plaatsgevonden. Een van de uitkomsten is dat de bestuurlijke borging een gezamenlijke verantwoordelijkheid is breder dan het Waddenfonds. Deze verkenning viel samen met de ontwikkeling van de Ontwerp-Agenda voor het Waddengebied 2050. Hierin wordt gesteld dat “In een dynamisch gebied als de Wadden speelt kennis een belangrijke rol. Onafhankelijke en objectieve kennis is nodig om goede discussies te kunnen voeren over actuele, maatschappelijke onderwerpen, zoals de gevolgen van klimaatverandering en zeespiegelstijging op de morfologie en de natuurwaarden, de effecten van gebruik van de Waddenzee op het ecosysteem, behoud en ontwikkeling van het cultureel erfgoed en de sociaaleconomische ontwikkeling van het Waddengebied.” In deze Agenda is ook beschreven dat het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BOW) functioneert als opdrachtgever voor de te ontwikkelen kennisagenda. In het Bestuurlijk Overleg Waddengebied zijn het Rijk, de drie Waddenprovincies, kust- en eilandgemeenten en waterschappen op bestuurlijk niveau vertegenwoordigd, als ook de voorzitter van het Omgevingsberaad. Door het BOW te laten functioneren als opdrachtgever voor de kennisagenda is de verantwoordelijkheid voor de duurzame kennishuishouding breder belegd. De verkenning van het Waddenfonds toont ook aan dat de positie van een kennisregisseur van groot belang is. In 2021 wordt deze functie van kennisregisseur nader ingevuld.

Het Waddenfonds stimuleert kennisontwikkeling via de projecten die ze subsidieert. Dit betekent voor de thematische en majeure projecten dat:

- bij de beoordeling van een aanvraag de onderbouwing van het project (‘evidence based’) en een degelijke formulering van kennisvragen (ook hoe ze beantwoord gaan worden) een belangrijk beoordelingscriterium is.
- de kennis die voortkomt uit het project (actief) beschikbaar wordt gesteld ten behoeve van andere opgaven en projecten in het Waddengebied.

De majeure opgaven van het IKW tonen diverse leemtes in kennis. Het betreft kennisvragen die relevant zijn voor een uiteindelijk succesvolle uitvoering van majeure projecten. Daarom heeft het IKW hiervoor een kennisagenda aangekondigd. De Waddenprovincies zijn verantwoordelijk voor het tot stand brengen van deze kennisagenda. De Waddenacademie vervult daarbij een coördinerende rol voor de ontwikkeling en uitvoering ervan en zorgt voor afstemming met de trilaterale kennisagenda van het Waddengebied. Verder fungeert de Waddenacademie als kennismakelaar, met als belangrijke taak het opzetten en onderhouden van een netwerk van experts. Partijen uit het Omgevingsberaad kunnen deze experts om advies vragen.

Het Waddenfonds wil zich in haar kennisvragen beperken tot de prioritaire kennisvragen met betrekking tot het ecologisch functioneren van het ecosysteem Wadden, zoals de gevolgen van klimaatverandering en hoe cumulatie van negatieve effecten van menselijke activiteiten te voorkomen, omdat uitvoering van projecten en zeker grootschalige uitrol pas verantwoord kan na verantwoording van deze kennisvragen. De meer praktische kennisvragen verbonden aan beleids- en beheer thema’s voor de economische sectoren kunnen beantwoord en gefinancierd worden als onderdeel van via ‘leren door doen’ te realiseren majeure IKW-projecten. Geen spijt maatregelen kunnen ook zonder antwoorden op deze kennisvragen te allen tijde uitgevoerd worden.

Relevant onderzoek voor het Waddengebied vindt ook plaats in het kader van het Nationaal Wetenschapsagenda Onderzoeksprogramma (NWO) voor de Wadden. Dat betreft een vierjarig programma met beleids- en beheerondersteunend onderzoek, op basis van een interdisciplinaire aanpak in combinatie met fundamenteel, praktijkgericht en toegepast onderzoek. Het Waddenfonds kan een bijdrage aan het NWO leveren, mits die bijdrage aansluit bij de doelen van het Waddenfonds c.q. voortvloeien uit de te ontwikkelen kennisagenda van de Gebiedsagenda Wadden 2050 en het IKW.

Tijdens de ontwikkeling en beoordeling van projecten kan het Waddenfonds voor de kenniscomponent van aanvragen naar behoefte gebruik maken van een expertnetwerk. Dat netwerk levert een advies in opdracht van het Waddenfonds.

10. Monitoring en evaluatie

10.1 Monitoring

Voor het bepalen en evalueren van de bijdrage van projecten die met de inzet van het Waddenfonds worden gerealiseerd, is een systeem voor monitoring en evaluatie uitgewerkt: Evaluatie en monitoringssystematiek Waddenfonds (EMS). Het systeem is van toepassing op de Thematische openstellingen van het Waddenfonds én op de bijdragen van het Waddenfonds aan majeure projecten (IKW). Het systeem sluit aan bij en maakt gebruik van gegevens die toegankelijk zijn via de Basismonitoring Wadden. Daarin worden alle monitoringgegevens samengebracht en ontsloten. De Basismonitoring Wadden geeft informatie en inzicht aan beheerders en gebruikers over ontwikkelingen en trends in de Waddenzee. De komende jaren worden nog ontbrekende monitoringsgegevens en meetnetten aan de Basismonitoring Wadden toegevoegd. Mocht er nog kennisonderzoek nodig zijn voor het verder optimaliseren van de evaluatie- en monitoringssystematiek, dan kan het Waddenfonds daar een financiële bijdrage aan leveren, alleen als de provincies en het rijk geen financiering beschikbaar stellen.

Onderdeel van de EMS is dat de outcomeindicatoren van streefwaarden worden voorzien. Aan de hand van die streefwaarden kan beoordeeld worden in welke mate de projecten bijdragen aan de doelen en ambities van het Waddenfonds. Naar aanleiding van ontwikkelingen kunnen de streefwaarden waar nodig worden aangepast. Daarmee kan het Waddenfonds gaandeweg de uitvoering haar ambities steeds preciezer bepalen.

Via respectievelijk voortgangsbewaking en monitoring worden de resultaten (output) en effecten (outcome) van Waddenfondsprojecten in beeld gebracht. Er vindt periodiek evaluatie van de Waddenfondsprojecten plaats om te bepalen in hoeverre deze bijdragen aan de doelen van het Waddenfonds. Dat heeft een belangrijke verantwoordende functie.

Subsidieontvangers dienen zelf een belangrijk deel van de monitoring voor hun rekening te nemen. De regels daarvoor zijn vastgelegd in de beleidsregel Monitoring & evaluatie Waddenfonds (BME; juni 2020). In hoofdlijnen komt het erop neer dat aanvragers verantwoordelijk zijn voor het realiseren van de output en de beschrijving van de verwachte outcome (tevens hoe die gemeten kan worden). Het Waddenfonds is verantwoordelijk voor de monitoring van de outcome.

De EMS is ook van toepassing op majeure projecten van het IKW. Daarom is de systematiek samen met de Waddenprovincies ontwikkeld en tegelijkertijd afgestemd op het monitoringskader van het IKW (De Uitwerking van de IKW Indicatoren Matrix, Lucien Hanssen, oktober 2019).

10.2 Evaluatie

Het Waddenfonds voert periodiek een evaluatie uit. Het fundament daarvoor is een goede monitoring van output en outcome van de projecten. Het bepalen van de output en het evalueren van de outcome kan pas plaatsvinden nadat projecten zijn afgerond. Dat geldt ook voor projecten die doorlopen na 2027, het jaar waarin het Waddenfonds wordt opgeheven. In dat jaar zal het Waddenfonds in overleg met de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen bepalen hoe en door wie de evaluaties van de betreffende projecten zullen worden uitgevoerd.

Evaluatie van Waddenfondsprojecten vraagt om toepassing van de evaluatiemethodiek van het Waddenfonds. Op basis van 'expert judgement' en op basis van de beschikbare informatie (kwantitatief en kwalitatief) uit de projectmonitoring en de Basismonitoring Wadden, wordt een beeld en waardering gevormd van de bijdrage van de projecten aan de Waddenfondsdoelen. 'Expert judgement' is altijd een onderdeel van de evaluatie omdat bijdrage van projecten aan de doelen geen 'optelsom' is van beschikbare informatie die 'automatisch' een causale relatie schetst van de bijdrage van de projecten aan de Waddenfondsdoelen. Naast de beschikbare kwantitatieve en kwalitatieve informatie ('meten en berekenen'), is een interpretatie ('causaliteit', 'beredeneren') nodig. Daarbij gaat het om leggen van de mogelijke relatie tussen projecteffecten en informatie afkomstig uit onder meer de Basismonitoring Wadden zoals autonome trends en ontwikkelingen.

Na afloop van het Waddenfonds wordt de laatste en volgende evaluatie over het functioneren van het Waddenfonds als fonds uitgevoerd.

11. Communicatie & looptijd Waddenfonds

11.1 Communicatie

Het Waddenfonds behaalt resultaten die goed zijn voor het Waddengebied. Uit de evaluatie komt naar voren dat in de communicatie over het Waddenfonds niet altijd voldoende belicht wat de meerwaarde van het fonds is. De komende jaren wil het Waddenfonds investeren op het zichtbaar maken van de resultaten van het fonds en de afzonderlijke projecten. Dit sluit aan bij een aantal aanbevelingen uit de evaluatie over bijvoorbeeld het beter in beeld brengen van de bereikte resultaten voor hoofddoel A maar ook wat de BLI-projecten bijdragen aan de hoofddoelen. Ook over het proces van aanvraag tot aan vaststelling gaat het Waddenfonds nadrukkelijker communiceren om zo de transparantie te vergroten.

Het Waddenfonds is al pro-actiever in haar communicatie. Het initiatief Waddenfonds.tv is gestart. Dit is een onderdeel van de website waar filmpjes van projecten te zien zijn. De komende jaren worden projecten - die het Waddenfonds mogelijk maakt - en de resultaten nadrukkelijker in beeld gebracht. Bij majeure projecten doet het Waddenfonds dit samen met het IKW. Als na afloop van projecten de definitieve subsidie wordt vastgesteld dan wil het Waddenfonds communiceren over de bereikte doelen en resultaten.

Om goed zicht te houden op hoe aanvragers de procedures van het Waddenfonds ervaren, zullen we regelmatig bijeenkomsten organiseren met aanvragers om blijvend te zoeken naar verbeteringen in onze communicatie en werkprocessen. Voor Provinciale Staten organiseert het Waddenfonds jaarlijks een informatiebijeenkomst. Daarnaast vindt jaarlijks de Waddenfondsdag plaats voor een breed publiek van politiek, aanvragers en andere betrokkenen.

11.2 Looptijd Waddenfonds

In 2026 ontvangt het Waddenfonds haar laatste jaardotatie van het Rijk. Op 1 januari 2028 eindigt de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds. In het Bestuursakkoord is opgenomen dat het geld dat erna over is alsnog wordt ingezet ten behoeve van de realisatie van de doelstellingen van het Waddenfonds en niet terug zal vloeien naar de algemene middelen van de Waddenprovincies. De ambitie van het Waddenfonds is om de middelen zoveel als mogelijk te besteden gedurende haar looptijd. Dat betekent dat de algemene reserve van € 25 miljoen de komende jaren stapsgewijs ingezet kan gaan worden evenals de reserve majeur van € 35 miljoen. Voorstellen en verantwoording hiervan vindt plaats langs de reguliere begroting en de behandeling van de rekening.

De huidige ervaring leert dat projecten soms langer doorlopen dan verwacht. Vaak heeft dat te maken met projectmatige risico's, zoals vergunningstrajecten, procedures of andere onvoorzienbare organisatorische factoren die buiten de invloed van de projectpartners plaatsvinden. Op basis van deze ervaring verwacht het Waddenfonds dat na afronding van de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds er nog een aantal jaren beheer gepleegd dient te worden op projecten die dan nog in uitvoering zijn. Het streven is dat binnen vijf jaar na afronding van het fonds ook het beheer van de projecten afgerond kan worden. Dekking voor deze werkzaamheden zal vanuit het weerstandsvermogen van € 6 miljoen plaatsvinden.

Nadenken over de afronding van het Waddenfonds vraagt om een tijdige start. De evaluatie doet de aanbeveling om op korte termijn een plan op hoofdlijnen te maken. Deze aanbeveling wordt opgevolgd in 2022 omdat er dan meer zicht is op de werking van het nieuwe Uitvoeringskader en welke gevolgen dit heeft voor de afronding van het Waddenfonds.

12. Verantwoording proces

De aanleiding voor het Uitvoeringskader Waddenfonds 2021-2027 is primair ingegeven door de evaluatie van het Waddenfonds, de MTR van het IKW en externe ontwikkelingen zoals klimaatverandering en de groeiende aandacht voor biodiversiteit.

Het Uitvoeringskader is tot stand gekomen in de periode maart 2020 - januari 2021. Bij het ontwikkelen en opstellen ervan is het Waddenfonds ondersteund door ERAC (Martijn Panjer). Voor input van buiten de organisatie zijn diverse werkbijeenkomsten en sessies georganiseerd, onder andere met subsidieaanvragers en andere belanghebbenden.

Het concept Uitvoeringskader is vervolgens besproken in:

- Directeurenoverleg Waddengebied;
- Overleg met de Waddencoördinatoren van de drie provincies;
- Omgevingsberaad;
- Overleg van Waddeneilanden en kustgemeenten.

En voorgelegd ter advisering aan:

- Commissie Kwaliteitstoetsing Waddenfonds (Kwaliteitscommissie).

Het concept-Uitvoeringskader is door het Dagelijks Bestuur van het Waddenfonds op 26 maart 2021 voorgelegd aan het Algemeen Bestuur van het Waddenfonds. Het Algemeen Bestuur Waddenfonds draagt het ontwerp-Uitvoeringskader ter vaststelling voor aan Provinciale Staten van de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen.

Op respectievelijk ...is het Uitvoeringskader Waddenfonds 2021-2027 vastgesteld door Provinciale Staten van de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen.

Bijlage 1 Duurzame ontwikkeling

Het waddenfonds investeert alleen in projecten die geen schade veroorzaken, maar juist bijdragen aan een duurzamere wereld (Wadden). Het toetst daarom ieder project op het duurzame karakter. Van belang is dat minimaal geen inbreuk wordt gemaakt op de ecologische, economische en/of sociale dimensie van de duurzame ontwikkeling (3P's) van het waddengebied. De voorkeur gaat uit naar projecten die meerder dimensies van duurzaamheid versterken.

Het Waddenfonds vraagt aan aanvragers om bij het ontwikkelen van een project aandacht te besteden aan duurzame ontwikkeling. Wij verwachten van aanvragers dat ze in hun projectplan beschrijven en onderbouwen met welke maatregelen/activiteiten ze bijdrage aan de 3P's van duurzame ontwikkeling, te weten People, Planet en Profit. Er zijn verschillende mogelijkheden om tot een evenwichtige afweging te komen. Er kan voor de onderbouwing en afweging gebruik worden gemaakt van de uitwerking naar doelen zoals gebruikt door de Verenigde Naties.

Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling: Global Goals

Het begrip duurzame ontwikkeling heeft handen en voeten gekregen in de vorm van 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. De grote kracht van deze Global Goals is dat ze aanzetten tot het proactief opzoeken van synergie tussen verschillende maatschappelijke opgaven en belangen. Dat ook de sociale en sociaal-culturele doelen onderdeel uitmaken van dit kader is juist van toegevoegde waarde.

Inspirerende voorbeelden/netwerken zijn te vinden op de website:
<https://www.sdgnederland.nl/hoe-jouw-organisatie-kan-bijdragen/>

Green deal duurzaam GWW:

De Global Goals kunnen een bruikbaar kader vormen, maar helpen nog niet bij het maken van de juiste afweging. Door Rijkswaterstaat en partners is in het kader van de Green deal duurzaam GWW (Grond, weg en waterbouw) een instrument ontwikkeld: "Aanpak duurzaam GWW". Deze aanpak kan online geraadpleegd en toegepast worden. Hierdoor brengt een project specifieke (koppel) kansen zo vroeg mogelijk in beeld waarmee de duurzaamheidswinst van het project toeneemt. Dit door slimme verbindingen te leggen tussen de verschillende projecten (integraal werken) om deze zo duurzaam mogelijk te maken. Inmiddels is gebleken dat de methodologie ook voor projecten buiten de GWW toepasbaar is.

<https://www.duurzaamgww.nl/wp-content/uploads/2018/06/Aanpak-Duurzaam-GWW-schema.pdf>

Vertalen van Global Goals naar duurzame Wadden:

Niet alle Global Goal-doelen van de VN hebben direct betrekking op het waddengebied. Voor sommige van deze Global Goal-doelen, bijvoorbeeld op het gebied van water en natuur, is de relatie met het waddengebied direct zichtbaar. Als het gaat om het 'sociale' thema gezondheid geldt dit minder. Echter de gezondheid van mensen kan positief worden beïnvloed worden door doelbewuste ingrepen in de omgeving. Denk hierbij ook aan het openstellen van privéterreinen. Hieronder lichten wij een paar Global Goals toe die bijdragen aan duurzamere Wadden. Deze

voorbeelden zijn niet uitputtend maar geven een indicatie hoe naast het projectdoel, duurzaamheid verder in het project kan worden vorm gegeven.

Global Goal 7. Toegang tot betaalbare en duurzame energie voor iedereen

De bijdrage die het project kan leveren aan een Zero Emissie doelstelling en of het beperken van het gebruik van fossiele energie. Er wordt gedoeld op met name de Waddenspecifieke emissies zoals: bestrijdingsmiddelen in water en emissies in de lucht, breder dan CO₂, NO_X, SO₂-.

Global Goal 13. Aanpak klimaatverandering

Hittestress tegengaan door aantrekkelijk groen, parkjes, geveltuinen, stadstuinen, groene daken. Planten van bomen en (her)bebossing.

Global Goal 15. Beschermen van ecosystemen, bossen en biodiversiteit

Het streven naar een circulariteit, gesloten productieketens en gebruik van lokaal geproduceerde producten. Grondstoffenwinning uit de aarde reduceren (ook import grondstoffen van elders) en vervangen door hergebruikte en/of hernieuwbare materialen. Materialen en grondstoffen steeds zo hoogwaardig mogelijk inzetten. Concrete bijdragen aan biodiversiteit en het verminderen van licht- en geluidstoet.

Global Goal 17. Partnerschap versterken

Streven naar maximaal maatschappelijk draagvlak door (regionale) samenwerking en lokale betrokkenheid. Fysieke ruimte bieden voor maatschappelijk- en buurtinitiatief. Inzetten van lokale bevolking, vrijwilligers of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.